

WARSZTAT EDUKACJI GLOBALNEJ

Żywność bez granic

Co łączy Twój talerz ze światem

Fundacja Instytut Nowej Europy · projekt 147/EG/2026/B

REALIZATOR

INSTYTUT NOWEJ EUROPY

GRANTODAWCA

FUNDACJA EDUKACJA DLA DEMOKRACJI

EDUKACJA GLOBALNA

FINANSOWANIE

polska pomoc

Projekt finansowany z budżetu państwa w ramach polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP · www.gov.pl/polskapomoc

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

LEKCJA 1 · NA START

Quiz przed

Krótki quiz na telefonie. **Bez imienia i bez ocen.** „Nie wiem” to dobra odpowiedź.

Wymyślcie **własny nick**: słowo i dwie cyfry. Zapiszcie go, bo na koniec wpiszecie ten sam.

ZESKANUJCIE KOD

Quiz przed

advisory.ine.org.pl
/fed/zywnosc/quiz-przed

RĘCE W GÓRĘ

Co jedliście dziś rano

Podnieście rękę, jeśli było dziś u was na stole:

- **kawa** albo **herbata**
- **kakao** albo krem czekoladowy
- **banan**
- coś z **cukrem trzcinowym**, **cynamonem** albo **pieprzem**

Liczy się **surowiec**. Nie sklep. Nie producent. **Surowiec.**

> *Kto jadł dziś śniadanie w całości z Polski? Ręka w górę.*

Co rośnie, a co nie

Surowiec	Skąd zwykle pochodzi
kawa	Brazylia, Wietnam, Etiopia
kakao	Wybrzeże Kości Słoniowej, Ghana
banan	Ekwador, Filipiny, Kostaryka
cukier trzcinowy	Brazylia, Indie
pieprz, cynamon	Wietnam, Indonezja, Sri Lanka
herbata	Chiny, Indie, Kenia

U nas rośnie: *pszenica, żyto, ziemniaki, jabłka, burak cukrowy. Żaden surowiec z tabeli nie rośnie w polskim klimacie.*

W PARACH · 3 MINUTY

Droga ziarna

Jak pszenica z Ukrainy trafia do bułki w Kairze? **Ułóżcie te kroki po kolei.**

- **A** piekarnia w Kairze
- **B** port nad Morzem Czarnym
- **C** cena bułki w Egipcie
- **D** pole pszenicy pod Chersoniem
- **E** statek z ziarnem

Potem sprawdzimy, co się stało, gdy **stanęły porty**.

Chleb w Kairze

Egipt jest **największym importerem pszenicy na świecie**.

12–13

mln ton: tyle kupuje rocznie za granicą

Przed 2022 rokiem **około 60% pochodziło z Rosji**, a ponad 20% z Ukrainy.

Co się stało w 2022

Rosja napadła na Ukrainę, **prawie dwa tysiące kilometrów od Kairu**. Porty stanęły.

D **pole** pod Chersoniem: pszenica czeka

B **port** nad Morzem Czarnym: zablokowany

E **statek** z ziarnem: nie wypływa

A **piekarnia** w Kairze: ziarno nie dopływa

C **cena bułki** w Egipcie: rośnie

Nikt w Kairze nie miał wpływu na tę wojnę.

RĘCE W GÓRĘ · BEZ TELEFONÓW

Zgadnijcie

1. Jaka część jedzenia na świecie się marnuje?

A jedna dwudziesta

B jedna trzecia

C połowa

2. Ludzi, którzy cierpią głód, jest dziś…

A więcej niż kilka lat temu

B tyle samo

C mniej niż kilka lat temu

Jedzenia jest dość dla wszystkich

1/3

wyprodukowanego jedzenia nikt nie zje

Głód nie bierze się z braku jedzenia, tylko z braku dostępu.

Głód: jak jest naprawdę

645 mln

Tyle ludzi na świecie **cierpi głód**. To mniej więcej jedna osoba na trzynaście.

Głodnych ubywa

W 2022 roku głód cierpiało **8,6%** ludzi na świecie, a w 2025 roku **7,8%**.

LEKCJA 2

Od pola do widelca

Droga ziarna kakao od Kofiego z Ghany do polskiego sklepu: sześć rund quizu na telefonach

LEKCJA 2 · NA POCZĄTEK, 3 MINUTY

Powtórka z lekcji 1

Odpowiadacie **na palcach, wszyscy naraz**: pokażcie 1, 2, 3 albo 4.

1. Jaka część jedzenia na świecie się marnuje?

1 połowa
2 jedna trzecia
3 jedna dziesiąta
4 prawie nic

2. Ilu ludzi na świecie cierpi głód?

1 1 na 13
2 1 na 2
3 1 na 100
4 1 na 4

3. Który kraj kupuje za granicą najwięcej pszenicy?

1 Polska
2 Niemcy
3 Egipt
4 Kanada

4. Głodu na świecie w ostatnich latach...

1 przybyło dużo
2 przybyło trochę
3 nic się nie zmieniło
4 ubyło

Odpowiedzi: 2, 1, 3, 4

1/3

jedzenia na świecie się marnuje. Nikt go nie zje.

1 na 13

ludzi cierpi głód, czyli 645 mln. Jedzenia starcza dla wszystkich, brakuje dostępu.

Egipt

kupuje za granicą **najwięcej pszenicy**: 12–13 mln ton rocznie.

Ubyło

W ostatnich latach **głodnych ubyło**: z 8,6% do 7,8% ludzi.

LEKCJA 2 · QUIZ SYMULACYJNY

Od pola do widelca

Kofi, rolnik z Ghany, uprawia kakao. Pójdziecie za jego ziarnem aż do polskiego sklepu. Każdy gra **na swoim telefonie**.

Po każdej rundzie czekamy na wszystkich. Następną rundę klikamy razem.

ZESKANUJCIE KOD

Quiz symulacyjny

advisory.ine.org.pl
/fed/zywnosc/quiz-symulacyjny

Runda 1 · Gospodarstwo

1

Kofi uprawia kakao na trzech hektarach w Ghanie. Owoce zbiera ręcznie, dwa razy w roku.

Skąd pochodzi większość kakao na świecie?

A. Z Ameryki Południowej

B. Z Afryki Zachodniej

C. Z Azji

Runda 2 · Skupujący

2

Do wsi przyjeżdża skupujący z ciężarówką. Kofi chciałby sprzedać drożej, ale ziarno nie może długo czekać, bo się zepsuje.

Kto ma tu silniejszą pozycję?

A. Skupujący, bo może odmówić i pojechać dalej

B. Kofi, bo bez jego ziarna nie ma czekolady

C. Obaj tak samo, bo potrzebują siebie nawzajem

Runda 3 · Zła pogoda

3

Przychodzą ulewy, a po nich susza. Zbiory są o jedną trzecią mniejsze. Kakao jest na świecie mniej, więc na giełdzie jego cena rośnie.

Czy Kofi zarobi teraz więcej?

A. Tak, bo kakao na giełdzie wyraźnie podrożało

B. Tak, bo każde jego ziarno jest teraz warte więcej

C. Niekoniecznie, bo ma mniej ziarna do sprzedania

Runda 4 · Fabryka

4

Ziarno Kofiego płynie statkiem do Europy. W fabryce powstaje z niego czekolada: z cukrem, z mlekiem, w opakowaniu ze znaną marką.

Gdzie z taniego ziarna robi się drogi produkt?

A. Na plantacji, gdzie Kofi uprawia kakao

B. W fabryce, która robi z ziarna czekoladę

C. Na statku, który wiezie ziarno do Europy

Runda 5 · Półka w sklepie

5

W polskim sklepie tabliczka czekolady z kakao Kofiego kosztuje umownie złotówkę.

Ile z tej złotówki dostaje Kofi?

A. Około 6 groszy

B. Około 25 groszy

C. Około 50 groszy

Runda 6 · Promocja

Sieć sklepów ogłasza promocję: tabliczka tańsza o 20 groszy. Ale sieć nie chce przez to zarobić mniej.

6

Kto w całym łańcuchu ma największą siłę przetargową?

A. Fabryka, która robi czekoladę

B. Firma handlowa w porcie

C. Sieć handlowa, czyli sklepy

Ile macie punktów?

Ręka w górę: kto ma **6 na 6**? A 5? A 4?

CO DAŁOBY KOFIEMU WIĘCEJ SIŁY PRZETARGOWEJ?

- **A** wyższa cena za ziarno
- **B** fabryka czekolady w Ghanie
- **C** silna spółdzielnia rolników

Głosujcie ręką. **Nie ma jednej dobrej odpowiedzi.**

Co wyszło z quizu

Z każdej złotówki za czekoladę Kofi dostaje **około 6 groszy**.

Kofi · około 6 gr

Dlaczego tak wychodzi, skoro bez rolnika nie ma czekolady?

Gdzie mieszkają ludzie świata

80

na stu ludzi

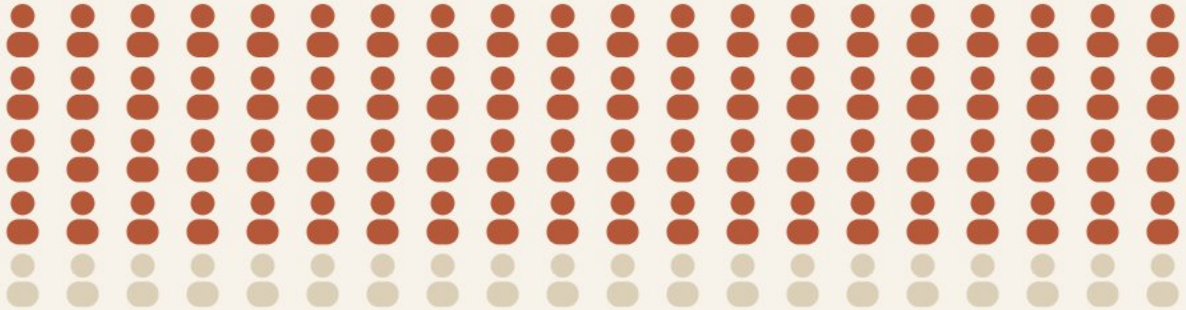

Tylu ludzi mieszka w krajach **globalnego Południa**: w Afryce, w większości Azji i w Ameryce Łacińskiej. **Kofi jest jednym z nich.**

Dlaczego tak jest

To nie jest niczyja złośliwość. **Tak działa ten system.**

1
Kraj sprzedaje **surowiec**, a nie gotowy produkt.

2
Z taniego ziarna drogi produkt robi się tam, gdzie się je **przerabia**.

3
Fabryki, marki i sklepy stoją **gdzie indziej**.

4
Rolnik **nie może powiedzieć „nie”**, ziarno się zepsuje.

TO MA NAZWĘ

Siła przetargowa.

Ma ją ten, kto może odmówić i nic mu się nie stanie.

LEKCJA 3

Moja kuchnia, moja odpowiedzialność

Prawdziwy rolnik, certyfikaty, klimat i nasz kosz

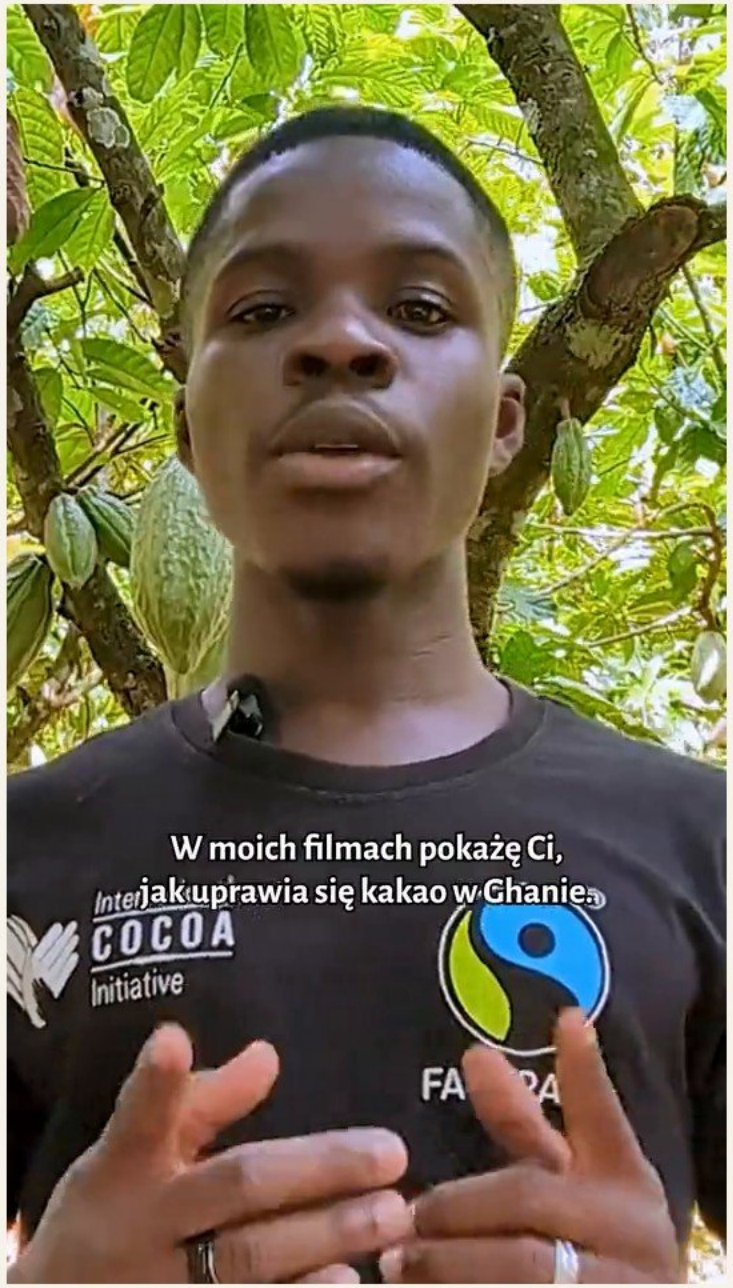

WŁASNYM GŁOSEM

Felix Tetteh

27 lat · plantator kakao z Ghany

Kofi z quizu był wymyślony. Felix jest prawdziwy.

Pokaże, jak rośnie kakao, co jest w środku owocu, jak wygląda jego dzień i co robi po zbiorach. Mówi po angielsku, polskie napisy są obok filmu.

Filmy: Fairtrade Polska · napisy: tekst polskich napisów z filmów

PO FILMIE · ZASADY OPARTE NA KODEKSIE

Jak ten film pokazuje rolnika?

1
widzimy **konkretnego człowieka**, z imieniem

2
rolnik **mówi własnym głosem**

3
widzimy go **przy pracy, jako fachowca**, a nie jako ofiarę

4
film **nie gra na litości**: bez obrazów biedy, które mają tylko wzruszyć

„Po pracy na farmie wracam do domu, aby zająć się moimi studiami i zajęciami z prawa konstytucyjnego."

Felix Tetteh w filmie Fairtrade Polska.

LEKCJA 3 · GŁOSUJEMY RĘKAMI

Certyfikat czy hasło?

Przy każdym napisie z opakowania: **ręka w górę**, jeśli to waszym zdaniem certyfikat.

1. Fairtrade
2. Przyjazny planecie
3. Rolnictwo ekologiczne UE: zielony listek
4. Z troską o rolników
5. Rainforest Alliance: zielona żabka
6. Naturalnie dobry

Certyfikaty to 1, 3 i 5. Reszta to hasła.

Certyfikat	Hasło
stoi za nim **niezależna instytucja**	**producent chwali sam siebie**
ma **jawne zasady**, da się je sprawdzić	brzmi dobrze, nic nie znaczy
ktoś **przeprowadził kontrolę**	nikt niczego nie sprawdzał

Kto to sprawdził? Gdzie są zasady? Czy napis mówi coś konkretnego?

Uwaga na jedno

Certyfikat nie znaczy, że wszystko jest w porządku.

Znaczy tylko, że ktoś niezależny sprawdził **konkretne zasady**. Certyfikat sprawiedliwego handlu gwarantuje cenę minimalną i kontrolę. **Nie gwarantuje, że rolnik zarabia na godne życie.**

Cena minimalna to najniższa cena za ziarno, nawet gdy na giełdzie jest taniej.

Ocena należy do was. Od tego jest ta lekcja.

Lokalne czy globalne

Co bardziej obciąża klimat? **Zagłosujcie ręką: A albo B. Dlaczego tak myślicie?**

A. Pomidor z Hiszpanii

przyjechał ciężarówką przez pół Europy

B. Wołowina od sąsiada

z gospodarstwa kilka kilometrów od domu

Co, a nie skąd

Dla klimatu ważniejsze jest to, **co** jemy, niż to, **skąd** przyjechało.

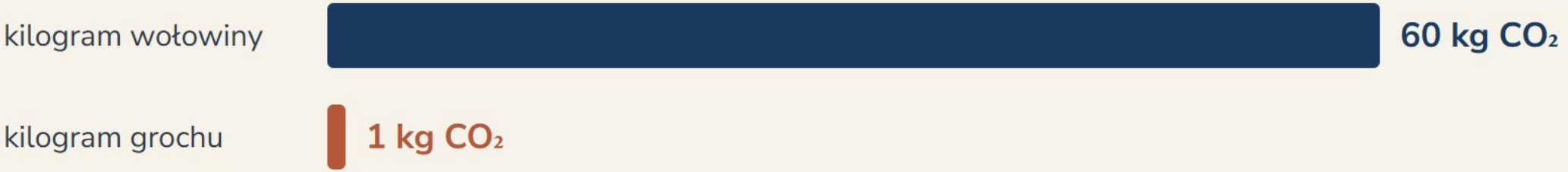

Samolotem podróżuje mniej niż pół procenta jedzenia.

Gdzie znika jedzenie

pole → sklep · 13%

sklep, restauracja, dom · 19%

A TERAZ RZECZ, KTÓREJ NIKT SIĘ NIE SPODZIEWA

Z tych dziewiętnastu procent ponad połowa przypada na domy. Domy wyrzucają mniej więcej pięć razy więcej niż sklepy.

RĘCE W GÓRĘ

Mój kosz w tym tygodniu

Przypomnijcie sobie ostatnie siedem dni. **Co u was w domu wylądowało w koszu?** Ręka w górę: pieczywo, owoce i warzywa, nabiał, resztki obiadu.

A dlaczego? **Minął termin, kupiliśmy za dużo, ugotowaliśmy za dużo, zapomnieliśmy.**

Jedna rzecz, którą możecie zmienić u siebie w tym tygodniu?

Skąd są te liczby

Liczba	Źródło
jedna trzecia jedzenia się marnuje	FAO i UNEP
645 mln ludzi cierpi głód, spadek z 8,6% do 7,8%	FAO, 2025
60% marnowania po sklepie przypada na domy	UNEP, 2024
Egipt: 12–13 mln ton pszenicy rocznie	USDA
60 kg i 1 kg CO_2, udział transportu	Our World in Data
6 groszy ze złotówki dla rolnika	Cocoa Barometer 2025
80 na 100 ludzi w krajach globalnego Południa	FED, „Edukacja globalna oczami młodzieży”

Każdą z tych liczb możecie sprawdzić sami. **O to właśnie chodziło na tych zajęciach.**

KONKURS

Moja kuchnia – moje globalne połączenia

Plakat, esej, film, prezentacja albo infografika. **Sami albo do trzech osób, macie trzy tygodnie.**

- skąd pochodzi to, co jesz, i **przez czyje ręce** przeszło,
- jak **wojna albo klimat** zmieniają to, co ląduje na stole,
- kto **zarabia**, a kto **ponosi ryzyko** po drodze od pola do sklepu.

Jury szuka konkretu, nie apelu. Termin poda prowadzący: trzy tygodnie od drugiego dnia warsztatów.

Prace: e-mailem na kontakt@ine.org.pl albo prowadzącemu
Regulamin: advisory.ine.org.pl/fed/zywnosc

Co zabieracie z tych zajęć

1

Marnuje się **jedna trzecia** jedzenia. Z tego, co trafi do sklepu, najwięcej marnuje się **w domach**.

2

Jedzenia jest **dość dla wszystkich**. Głód cierpi 645 mln ludzi, ale **głodnych ubywa**.

3

Najwięcej pszenicy kupuje za granicą **Egipt**. Wojna daleko od Kairu podniosła tam cenę chleba.

4

Rolnik dostaje około **6 groszy** z każdej złotówki za czekoladę. Drogi produkt robi się tam, gdzie ziarno się przerabia.

5

W krajach globalnego Południa mieszka **80 na 100** ludzi na świecie.

6

Dla klimatu ważniejsze jest, **co** jemy, niż skąd przyjechało. Certyfikat to **niezależna kontrola**, hasło to reklama.

LEKCJA 3 · NA KONIEC

Quiz po

Ten sam quiz co na początku. Wpiszcie **ten sam nick**: na końcu zobaczycie, ile się nauczyliście.

„Nie wiem” dalej jest dobrą odpowiedzią.

ZESKANUJCIE KOD

Quiz po

advisory.ine.org.pl
/fed/zywnosc/quiz-po

Dziękujemy

W listopadzie, w **Tygodniu Edukacji Globalnej**, spotykamy się na **Festiwalu Wiedzy Globalnej**: quiz, wystawa waszych prac i wręczenie nagród.

JEDNA RZECZ DO ZAPAMIĘTANIA

Następnym razem, gdy staniecie przy półce w sklepie, zadajcie sobie **jedno pytanie**: kto to wyprodukował i ile z tej ceny do niego trafia? To wystarczy.

REALIZATOR
INSTYTUT NOWEJ EUROPY

GRANTODAWCA
FUNDACJA EDUKACJA DLA DEMOKRACJI
EDUKACJA GLOBALNA

FINANSOWANIE
polska pomoc

Projekt finansowany z budżetu państwa w ramach polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP · www.gov.pl/polskapomoc
Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.